

Alkoholna politika v Slovenskem prostoru in vpliv nevladnih organizacij

Kakšna je vloga nevladnih organizacij pri oblikovanju alkoholnih politik?

Ni neobičajno, da nevladne organizacije (NVO) opravljajo zagovorništvo ter se vključujejo v ustvarjanje ter sprejemanje nove zakonodaje. Tovrstne prakse so pogoste v Sloveniji ter drugod po svetu. Strokovna podkovanost, tesna povezava z lokalno skupnostjo ter sodelovanje z mednarodnimi institucijami so vse razlogi, zakaj je vključevanje NVO v procese oblikovanja politik še kako dobrodošlo. Isto velja za oblikovanje politik na področju alkohola. Kakšna je torej vloga NVO pri alkoholni zakonodaji?

NVO so v današnjih demokratičnih družbah postale ključen in nepogrešljiv sestavni člen. Osvetlijo tiste dele družbe, ki so pogosto spregledane. Opozarjajo na etiko zakonodaje in njene implementacije. Primer tega je alkoholni semafor, katerega smo skupaj z ostalimi organizacijami pripravili v času predvolilnih kampanj. Oblikovanje alkoholnih politik ni zgolj pripravljanje zakonodaje, temveč tudi analiza realnega stanja in opozarjanje na pomanjkljivosti zakonodaje.

Ena izmed tovrstnih pomanjkljivosti, ki smo jo izpostavili v alkoholnem semaforju, so tudi sponzoriranja NVO S strani alkoholne industrije. Ker NVO delujejo tudi kot zagovorniki in sooblikovalci politik, so sponzoriranja velika težava. NVO so lahko v tem primeru znajdejo v položaju, kjer zagovarjajo večjo industrijo namesto dejanskih objektivnih argumentov ter znanosti.

NVO lahko v procesu alkoholnih politik sodelujejo predvsem preko zagovorništva ali uporabe legalnih sredstev. V Sloveniji smo leta 2009 sprejeli Resolucijo o normativni dejavnosti, ki nalaga najmanj 30-dnevno javno razpravo o vsakem novem predpisu. V to se pogosto vključuje ravno NVO. Toda mnogokrat se zgodi, da predlogi nimajo vključene javne razprave ali pa ima ta prekratek rok. CNVOS tovrstne kršitve spremlja, v mesecu juliju je na primer kar 75 % izmed vseh predpisov kršilo resolucijo. Prav tako pa CNVOS vodi postopke imenovanja NVO predstavnikov v različna delovna in posvetovalna telesa.

Vendar pa je delo NVO najmočnejši takrat, ko se povezuje še s preostalimi organizacijami izven svoje države. Alkohol vse več deluje na globalni ravni, zato morajo NVO delovati tudi na mednarodni ravni, kajti s tem lažje naslavljamo vprašanje svetovnega javnega zdravja.

Kaj je mokra kultura in kako nanjo vpliva alkoholna politika?

V času večjih praznovanj javno-zdravstvene organizacije vedno znova opozarjajo na prekomerno pitje, ki se lahko konča slabo, tudi s smrtjo. V začetku novega šolskega leta smo priča množičnem opijanju mladih, ko nekateri pristanejo celo na urgenci. Toda to ni težava zgolj mladih – v celotni slovenski populaciji je le 5 % takih, ki ni nikoli spila alkoholne pijače, kažejo podatki Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Vsaki peti moški in vsaka petindvajseta ženska je bila od alkohola verjetno odvisna. Na leto povprečni Slovenec spiže 11,1 litrov čistega alkohola, medtem ko je svetovno povprečje 6,2 litrov. Naše pitne navade nas ponesejo na sam vrh lestvic v Evropi in na svetu. V Sloveniji imamo mokro kulturo.

Mokra kultura pomeni, da je pitje alkohola v družbi normalizirana. Ni nenavadno, če so ob druženju s prijatelji vedno prisotne konzerve piva, ob kosilu kozarci vina, ob praznovanjih pa prekomerno pitje. Vsakdanje življenje že skorajda samoumevno spremlja alkohol, kot tudi večja praznovanja, kjer je čezmernost in hoja po tankih mejah sprejemljiva. Spregledani pa so podatki, da vsakodnevno zaradi alkohola umreta dva človeka, zaradi

alkoholiziranih voznikov pa vsakoletno umre okoli 75 ljudi. Pitje se vidi kot nekaj veselega, pozitivnega, sproščujočega, mladi pa lahko preko alkohola iščejo svojo identiteto, se upirajo, postajajo del odraslega življenja. Vse to je del mokre kulture.

Kako smo prišli do te točke? NIJZ piše, da je Slovenija kultura, v kateri je alkohol že tradicionalno prisoten, predvsem zaradi njene vinorodne zemlje. Medtem ko morda vloga tradicije igra svojo vlogo, predvsem pri začetkih mokre kulture, ne smemo pozabiti na učinkovite državne alkoholne politike, ki lahko zmanjšajo vnos alkohola, prekomerno pitje ter negativne posledice alkohola. Manko alkoholnih politik tako vodi v ohranjanje alkohola, ali celo alkoholizem, kot nekaj normalnega. Mladi s tem še vedno spodbujajo drug drugega k pitju, alkohol še vedno ostaja ključni povezovalni člen, norma, ali celo družbena in vrstniška prisila.

Ljudje, ki živijo v suhi kulturi, na splošno drugače razmišljajo o alkoholu. V primerjavi z moko kulturo, se posamezniki v suhi kulturi običajno zavedajo lastne odgovornosti in negativnih zdravstvenih posledic. Nasprotno pa posamezniki v mokri kulturi alkohol dojemajo širše, za večino je to domena prijateljev, identitete, lastna odgovornost je le redko izpostavljena. Alkoholne politike bi skupaj z omejevanjem dostopa in boljšim nadzorom prometa morale nasloviti tudi kulturo in družbo samo, kajti ta sama ustvarja iluzijo alkohola kot nečesa zabavnega in dovoljenega.

V Sloveniji torej živimo v mokri kulturi, ki alkohol uprizarja kot nekaj povsem normalnega. Brez učinkovitih alkoholnih politik in intervencij, ki bodo tovrstno percepcijo alkohola naslovile tudi iz širšega konteksta, se mokre kulture ne bomo znebili. S tem pa bomo ohranjali brezbržno vedenje do alkohola in še naprej pozabljali na negativne zdravstvene učinke.

Kako komuniciramo o varni meji pitja alkohola?

- Ali res obstaja manj tvegano pitje alkohola? Ali alkohol vedno ogroža zdravje?
- Ali je manj tvegana meja pitja za vse enaka?

Pitje alkohola je za zdrav življenjski slog mnogokrat odsvetovano. Vsem je jasno, da alkohol v prekomernih količinah nikoli ni blagodejen za naše telo. Toda meja med alkoholom in zdravjem postane bolj zabrisana, če govorimo o enem kozarcu ali dveh. Nekateri ponujajo maksimalno število meric, spet drugi ga povsem odsvetujejo. Torej, kdaj je alkohola preveč? Ali res obstaja t.i. manj tvegano pitje alkohola?

Manj tvegano pitje alkohola pomeni količino vnosa alkoholne pijače, ki na daljši rok ne bo negativno vplivala na naše zdravje. Ker so naša telesa različna, je ta mera za vsakega posameznika različna, zato strokovnjaki za različne demografske skupine predlagajo različne mere. Na primer, odrasli moški lahko spijejo nekoliko več kot ženske, če te niso noseče ali ne dojijo. Določene bolezni prav tako spremenijo mero manj tvegane pijače.

Vendar pa manj tvegano pitje ne pomeni, da je ta količina alkohola priporočena. Nasprotno, gre zgolj za sprejemljivo količino, ki najverjetneje ne bo poslabšala našega zdravstvenega stanja. Prav tako je potrebno poudariti, da meja manj tvegane pijače ne označuje meje zdravega pitja.

Zadnje raziskave namreč kažejo, da lahko vsaka kapljica poslabša naše zdravje na dolgi rok. Tudi manjše količine alkohola so bile povezane z zmanjšanjem sive možganovine, še največ pa v populaciji s previsoko telesno težo. Prav tako naj bi alkohol lahko bil povezan z demenco. Zdravstvene posledice manjših količin alkohola se še najbolj poznajo pri nezdravi populaciji, najstnikih ter nosečnicah, vendar iz tveganja ni izvzet nihče.

To velja za vse vrste alkoholnih pijač. Velikokrat smo že slišali o mitu kapljice rdečega vina za zdravje, razlog za to pa naj bi bil v visokem številu antioksidantov v rdečem vinu. Vendar tudi to ni res. Raziskovalci so namreč mnenja, da so nekatere raziskave rdeče vino v preteklosti z blagodejnim učinkom povezale zato, ker je bil ta del

mediteranske prehrane. Ostali pa opozarjajo, da je na Japonskem, kjer prevladuje pivo, delež srčno-žilnih bolezni še manjši kot v Franciji. Zato zelo težko govorimo o različnih alkoholih in njihovem vplivu na zdravje – zdi se, da so prisotni drugi, še neodkriti dejavniki. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da mora biti vsaka alkoholna pijača zaužita v najmanjših količinah, še najbolje v ničnih. Če želimo povišati vnos antioksidantov, lahko najdemo manj tvegan vir, ki ni rdeče vino.

Za mlajše od 21. leta je uživanje alkohola povsem odsvetovano. Alkohol lahko na še razvijajoče možgane negativno vpliva tudi v najmanjših merah. Mera manj tveganega pitja je zato povsem drugačna za mlajšo populacijo v primerjavi s preostalimi. Prav tako se meja manj tveganega pitja spremeni za voznike prevoznih sredstev. Alkohol takrat ni priporočljiv, tudi v najmanjših merah ne.

Čeprav obstaja medicinsko-podkrepljena meja za manj tvegano pitje, je ta meja le priporočena, ne pa sprejemljiva. Za dolgo, zdravo življenje je bolje, da sploh ne govorimo o tveganju – najmanj tvegamo, če se alkohola povsem izognemo.